19 සිරි දළදා අසිරිය

සිරිලකට දළදා වහන්සේ වැඩමවීම ශාසන ඉතිහාසයේ ඓතිහාසික සිදුවීමකි. දළදා වහන්සේ වැඩම වූ තැන් පටන් මෙරට රාජරාජමහාමාත්‍යාදීන් මෙන් ම සාමාන්‍ය මහ ජනතාව ද එම උතුම් පූජනීය වස්තුව කෙරෙහි අප්‍රමාණ ගෞරවයක් දැක්වූහ.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රී ශරීරය ආදාහනය කළ චිතකයෙහි ධාතූන් වහන්සේලා සත් නමක් සිඳී බිඳී විසිරී නොගොස් ඉතිරි ව පැවතිණ. එම ධාතූන් වහන්සේලා නම්,

- ලලාට ධාතූන් වහන්සේ
- අකු ධාතූන් වහන්සේ දෙනම
- සතර දළදා වහන්සේ

මෙම සතර දළදා වහන්සේගෙන් එක් නමක් තව්තිසා දෙව්ලොව සිළුමිණි සෑයෙහි ද, එක් නමක් නාග ලෝකයෙහි ද, තවත් එක් නමක් ගන්ධාර දේශයෙහි ද අනෙක් දළදා වහන්සේ කාලිංග දේශයෙහි ද තැන්පත් කෙරිණි.

දළදා වහන්සේ පිළිබඳ ලියැවුණු පැරණි ම ග්‍රන්ථය වන පාලි දාඨාවංසයෙහි සඳහන් වන පරිදි ඛේම නම් රහතන් වහන්සේ බුදුරදුන්ගේ වම් දළදාව ආදාහන මළුවෙන් ගෙන කළිඟු රට දන්ත පුරයෙහි බ්‍රහ්මදත්ත රජු වෙත භාර කළහ. රජු එම දළදා වහන්සේ ඉතා අනර්ඝ මන්දිරයක තැන්පත් කළේ ය; නොකඩවා ම පුද පූජාවන් ද පැවැත්වී ය. එම රජුගේ ඇවෑමෙන් ඔහු පුත් කාසි රජු ද එයින් පසු සුනන්ද රජු ද එලෙසින් ම දළදා පූජාව පවත්වා ඇත. කාලයාගේ ඇවෑමෙන් දළදා වහන්සේ පිළිබඳ වගකීම පැවරුණේ ගුහසීව රජුට ය. එතුමා ස්වකීය රාජ පරම්පරාව අනුව යමින් දළදා වහන්සේ අසීමිත ගෞරවයකින් රැක ගත්තේ ය. ගුහසීව රජ දවස ලාභ සත්කාරයෙන් පිරිහුණු මිථ්‍යා දෘෂ්ටිකයෝ පාටලී පුත්‍රයෙහි රජ කළ පණ්ඩු නම් රජුට කේලාම් කියා ගුහසීව රජු කෙරෙහි වෛරයක් ඇති කළහ. එබැවින් ගුහසීව රජු දළදා වහන්සේත් සමග පාටලී පුත්‍රයට අල්වාගෙන එන ලෙස පණ්ඩු රජු නියම කළේ ය.

පසු ව තොරතුරු විමසූ හෙතෙම දළදා වහන්සේ කෙරෙහි පැහැදී පුදසත්කාර පවත්වා නැවත ගුහසීව රජු දළදා වහන්සේ සමග කාලිංග දේශයට පිටත්

කොට එවී ය. එහි දී බීරධාර නම් රජුගේ බෑනණු කෙනෙක් දළදා වහන්සේ තමා සන්තක කර ගැනීම සඳහා ගුහසීව රජු සමග යුද්ධයකට පැමිණියේ ය. ගුහසීව රජු එම යුද්ධයෙන් ජය ගැනීම පිළිබඳ ඇති වූ සැකය නිසා දළදා වහන්සේ ස්වකීය දියණිය වූ හේමමාලා කුමරියගේ ස්වාමි පුරුෂයා වූ දන්ත කුමරුට පවරා දුන්නේ ය. තමා යුද්ධයෙන් පැරදුණ හොත් දළදා වහන්සේ රැගෙන ස්වකීය මිත්‍ර වූ ලංකාධිපති මහාසේන රජු වෙත යන ලෙස ඔහු ඉල්ලා සිටියේ ය.

හේමමාලා කුමරිය හා දන්ත කුමරු විසින් කිත්සිරිමෙවන් රජුගේ නව වන රාජ්‍ය වර්ෂයෙහි දී ලක්දිවට වැඩමවන ලද්දේ මෙම දළදා වහන්සේ ය. මෙය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ යටි හණුවෙහි වම් දළදාව බව පාලි ලලාට ධාතුවංසයෙහි සඳහන් වේ. රාජධානි වෙනස් වීම හා සතුරු උපද්‍රව නිසා පොළොන්නරුව, දඹදෙණිය, යාපහුව, කුරුණෑගල, බෙලිගල, දෙල්ගමුව, කෝට්ටේ ආදි ස්ථානවල වැඩ සිට අද මහනුවර ශ්‍රී දළදා මාලිගාවේ වැඩ සිටින්නේ මෙකී දළදා වහන්සේ ය. දළදා වහන්සේ දුරාතීතයේ පටන් රටේ රාජ්‍ය උරුමයක් වූ අතර එම උරුමය සුරැකීම රටේ රාජ්‍ය නායකත්වයට සුදුසුකමක් සේ සලකනු ලැබිණි. බටහිර ඉංග්‍රීසි අධිරාජ්‍යවාදීන් පවා එම උරුමයට නිසි ගෞරවය දැක්වූහ.

දළදා වහන්සේ සිරිලකට වැඩමවීම පිළිබඳ සම්පූර්ණ පුරාවෘත්තය ලියැවී තිබෙන පැරැණි ම ග්‍රන්ථය ධර්මකීර්ති නමැති හිමිනමක් විසින් රචනා කරන ලද **පාලි දාඨාවංසයයි**. **දළදා සිරිත** නමැති ග්‍රන්ථයක් ද IV වන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ ආරාධනය අනුව රචනා කොට ඇත. එකී IV වන පරාක්‍රමබාහු රජ දවස දක්වා දළදා වහන්සේට පුද පූජා පැවැත්වූ රජවරුන්ගේ තොරතුරු ඇතුළත් කොට කුරුණෑගල යුගයේ දී හෝ ඊට ආසන්න කාලයක ලියැවුණු තවත් ග්‍රන්ථයක් තිබේ. එනම් **දළදා පූජාවලියයි**. සිරිලක රජ කළ I වන විමලධර්මසූරිය රජු දක්වා රජවරුන් දළදා වන්දනාව සිදුකළ පුවත් විස්තර කරමින් **දළදා වරුණ** නමින් ලියැවුණු කුඩා ග්‍රන්ථයක් ද වෙයි. මේ හැර දළදා වහන්සේගේ ඉතිහාසය, පුද පූජාවන්, දළදා වර්ණනා යනාදිය මුල්කරගෙන සිංහල හා පාලි යන භාෂාවන්ගෙන් ලියැවුණු තවත් ග්‍රන්ථ රාශියක් තිබේ.

දළදා වහන්සේ පිළිබඳ පවත්නා පුද සිරිත් රැසක් මහනුවර ශ්‍රී දළදා මාලිගාව කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් එදා මෙදා තුර ක්‍රියාත්මක ව පවතියි. එහි දී ජීවමාන බුදුරජාණන් වහන්සේ විෂයයෙහි සිදු කරන ආකාරයට දළදා වහන්සේ උදෙසා සියලු ම පුද පූජා හා වත් පිළිවෙත් ඉටු කිරීම විශේෂත්වයකි. දළදා මැඳුර තුළ බුදුරදුන් ජීවමාන ව වැඩ වෙසෙතැයි බෞද්ධ ජනයා තුළ ඇති සැදැහැබර හැඟීම එහි දී මූලික වෙයි.

බුදුරදුන් ජීවමාන සමයේ ආනන්ද හිමි උන් වහන්සේ වෙනුවෙන් කළ උපස්ථානය බුද්ධ චරිතයෙහි විස්තර වෙයි. දළදා වහන්සේ වෙනුවෙන් සිදු කරනුයේ ද

එවැනි ම උපස්ථානයකි. ශ්‍රී දළදා මාලිගාවේ සිදු කෙරෙන සියලු ම පුද පූජා හා සිරිත් විරිත් එම පිළිගැනීමට යෝග්‍ය වන අන්දමින් සංවිධානය වී පවතියි. සියලු ම දළදා පුද පූජා ඒවා පැවැත්වෙන කාලය අනුව ප්‍රධාන කොටස් තුනකට වර්ග කළ හැකි ය.

1. දෛනික පුද පූජා හෙවත් දිනපතා පවත්වන පුද පූජා
2. සප්තාහික පූජා හෙවත් සතියකට වරක් සිදු කෙරෙන පුද පූජා
3. වාර්ෂික පුද පූජා

1. දෛනික පුද පූජා

දළදා වහන්සේ උදෙසා දිනකට තුන් වරක් පුද පූජා පැවැත්වේ.

- අලුයම පූජාව
- නව පෑ පූජාව
- හැන්දෑ පූජාව

● අලුයම පූජාව :

අලුයම 5.15ට පමණ හේවිසි වාදනය කෙරෙයි. එය අලුයම් දූරය ලෙස හැඳින්වේ. පෙ.ව 5.30ට අලුයම තේවාව ආරම්භ වෙයි. එයට තේවාව භාර නායක ස්වාමීන් වහන්සේ හා දෙවැනි ස්වාමීන් වහන්සේ ද වැඩම කරති. දළදා තේවාවට උපකාරී වන තේවාකාර ධුර කිහිපයකි.

1. වට්ටෝරුරාල
2. ගෙපරාල
3. කත්තියනරාල
4. හක්ගෙඩිරාල
5. පල්ලේමාලේරාල
6. දොරකඩ ආරච්චි

එහි දී දළදා හාමුදුරුවන් වැඩසිටින මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කිරීමෙන් අනතුරුව චාරිත්‍රානුකූල දළදා තේවාවන් රැසක් සිදු කෙරෙයි. අවසානයේ දී එහි ප්‍රධාන කාර්යයක් ලෙස බුදුරදුන්ගේ උපස්ථායක ආනන්ද හිමි සිදු කළ උපස්ථානය ම සිහිපත් කර ගෙන තේවාවෙහි නියුතු ස්වාමීන් වහන්සේලා දෙනමගෙන් එක් නමක් බුද්ධ උපස්ථානය සිදු කරයි. එහි දී ඇල් පැන්, උණු පැන්, දැහැටි දඬු, අටපිරිකර, අවාන, විජිනිපත යනාදී උපකරණ පිළිවෙළින් පූජා කෙරෙයි. තේවාව අවසන් වීමෙන් පසු මහ ජනතාවට දළදා වහන්සේ වන්දනා කිරීමට අවස්ථාව ලැබෙයි. අනතුරුව අලුයම 6.00ට ආහාර බුද්ධ පූජාව පැවැත්වෙයි. මෙම පූජාවට හාල් සේරු 32ක බත් දානය ද, ව්‍යංජන 32ක් ද, අවුල්පත් ද සූදානම් කෙරේ. එය මුළුතැන් පූජාව ලෙස නූතනයේ හැඳින්වෙයි.

● **නව පෑ පූජාව :**

නව පෑ පූජාව සඳහා මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කරන්නේ පෙ.ව. 9.30ට ය. නව පෑ පූජාව ඇරඹෙන්නේ පෙ.ව 10.00ට ය. මෙම පූජාව සඳහා ද හාල් සේරු 32 ක බත් දානය ද, ව්‍යංජන 32ක් ද, අවුල්පත් ද සූදානම් කෙරේ. පෙ.ව 11.00ට පමණ නැවත දොරවල් වසනු ලැබේ.

● **හැන්දෑ පූජාව :**

හැන්දෑ පූජාව ආරම්භ වන්නේ ප.ව. 6.15ට පමණ මාලිගාවේ හේවිසි කරුවන් විසින් හැන්දෑ තූර්ය වාදනය කරනු ලැබීමෙන් පසු ව ය. වැඩ සිටින මාලිගාවේ දොර විවෘත කරනුයේ ප.ව. 6.30ට පමණ ය. අනතුරුව අලුයම මෙන් හැන්දෑ තේවාව සිදු කෙරෙයි. මෙම තේවාවෙන් පසු ප.ව. 7.00ට පළමු ගිලන්පස පූජාවත්, තවත් විනාඩි 30කට පසු දෙවන ගිලන්පස පූජාවත් පැවැත්වෙයි. පසු ව වන්දනාකරුවන්ට දළදා වඳින්නට ඉඩ දී මාලිගාවේ දොරවල් වැසීම චාරිත්‍රයයි.

කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රජතුමා අතින් සිදු වූ අතපසු වීමක් මෙලෙස ගිලන්පස පූජා දෙකක් පැවැත්වීමට මුල් වී ඇත. නිතිපතා පූජාවට සහභාගි වන රජතුමා දිනක් හැන්දෑ පූජාවට පැමිණෙන විට ගිලන්පස පූජාව අවසන් වී තිබී ඇත. වරක් දොර වැසූ පසු යළි රජුටවත් ඇතුළු මාලිගය විවර නොකරන බැවින් යළි ගිලන්පස පූජාවක් පැවැත්වීමට අවසර දෙන ලෙස රජු නායක හිමියන්ගෙන් ඉල්ලා ඇත. උන් වහන්සේගෙන් එයට අවසරය ලැබුණු අතර දෙවැනි ගිලන්පස පූජාවක් පැවැත්වීමේ චාරිත්‍රය එදා සිට අඛණ්ඩ ව පවත්වාගෙන එනු ලැබේ.

2. සප්තාහික පූජාව

සප්තාහික පූජාව යනු සතියකට වරක් සිදු කෙරෙන පූජාවයි. සෑම බදාදා දිනක ම මෙම සප්තාහික පූජාව සිදු කෙරෙයි. දළදා වහන්සේ උදෙසා නානුමුර මංගල්‍යය මෙහි දී සිදු වෙයි. මෙදින අලුයම පූජාවෙන් පසු අභ්‍යන්තර දළදා කුටිය ද නානුමුර පූජාවට හා තේවාවට ගන්නා සියලු උපකරණ ද මැනවින් පිරිසිදු කෙරෙයි. අනතුරුව තේවාකාරක හිමිවරු පිරිසිදු වී එදිනට නියමිත විශේෂිත සිවුරු කට්ටලය හැඳ පෙ.ව. 9.15ට වැඩසිටින මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කරති; නානුමුරයට සූදානම් කළ සුවඳ පැන් ද, බොල පැන් ද (උණු පැන්) උඩු මාලයටත්, පල්ලේ මාලයටත් වියන් යටින් වැඩමවාගෙන යති. නියමිත වේලාවට නානුමුරය ඇරඹෙන බව හක්ගෙඩිය පිඹීමෙන් පිටත සිටින්නන්ට දන්වනු ලැබේ. දළදා කුටියේ සිදු කෙරෙන නානුමුරයට සහභාගි වනුයේ තේවා කාරක හිමිවරුන් දෙනම හා තේවාවට උපකාර කරන වට්ටෝරු රාල පමණකි. එදිනට ආලත්ති අම්මලා සහ කවිකාර මඩුව සහභාගි වීම ද විශේෂත්වයකි. නානුමුර කිරීමෙන් අදහස් වන්නේ දළදා වහන්සේ ස්නානය කරවීමයි.

3. වාර්ෂික පුද පූජා

දළදා වහන්සේ මුල් කර ගෙන **සතර මහා මංගල්‍යය** නමින් හැඳින්වෙන ප්‍රධාන පූජාවක් වාර්ෂික ව සිදු කෙරේ. ඒවා නම්,

- අලුත් සහල් මංගල්‍යය
- අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යය
- ඇසළ මංගල්‍යය
- කාර්තික මංගල්‍යය

අලුත් සහල් මංගල්‍යය සෑම වසරක ම දුරුතු පොහෝ දින සිදු කෙරේ. සිංහල හා දෙමළ අලුත් අවුරුද්දට කෙරෙන චාරිත්‍ර ශ්‍රී දළදා මාලිගාවේ දී සිදු කිරීම **අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යයයි.** සෑම වසරක ම ඉල් පොහොය දා **කාර්තික මංගල්‍යය** සිදු කෙරේ. ඊට දින දෙක තුනකට පෙර දළදා මාලිගාවේ නිලධරයන් විසින් සපයනු ලබන පොල්තෙල් ශ්‍රී නාථ දේවාලයට ගෙනැවිත් සතර දේවාලයට හා පිටිසරබද දේවාලවලටත් අවට සියලු විහාර දේවාලවලටත් බෙදා දෙනු ලැබේ. එම තෙල්වලින් ඉල් පොහෝ දා රාත්‍රියේ පහන් පූජා කරන ප්‍රදීපෝත්සවය **කාර්තික මංගල්‍යයයි.**

මෙම සතර මහා මංගල්‍යයෙහි වඩාත් උත්කර්ෂවත් ම අවස්ථාව **ඇසළ මංගල්‍යයයි.** ඇසළ මංගල්‍යය තුළින් සිදු කෙරෙනුයේ වාර්ෂික පෙරහර මංගල්‍යය පවත්වා දළදා වහන්සේට ආවේණික සාම්ප්‍රදායික උත්සව හා පුද පිළිවෙත් අඛණ්ඩ ව පවත්වාගෙන යාමයි. අද පැවැත්වෙන ආකාරයේ ඇසළ මහා පෙරහර ආරම්භ වූයේ කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රාජ්‍ය සමයේ දී ය. කප් සිටුවීමෙන් ඇරඹෙන ඇසළ මහා පෙරහර දේවාල පෙරහර, කුඹල් පෙරහර හා රන්දෝලි පෙරහර පැවැත්වීමෙන් පසු දිය කැපීමෙන් නිමාවට පත් කෙරේ.

කප් සිටුවීමෙන් පසු ව දින පහක් පෙරහර පැවැත්වෙන්නේ දේවාල භූමියේ ය. සය වැනි දින **කුඹල් පෙරහර** ආරම්භ වන අතර සතර දේවාලයේ පෙරහර සුභ නැකතින් පිටත් වී දළදා මාලිගාවේ ප්‍රධාන දොරටුව අසලට පැමිණ මාලිගාවේ පෙරහර හා ඒකාබද්ධ ව ගමන් කරයි. සාම්ප්‍රදායික උඩරට ඇඳුමෙන් සැරසුණු දළදා මාලිගයෙහි නිල දරන්නන් ද, දේවාල කපු මහත්වරු ද පෙරහරට සහභාගි වෙති. අලි ඇතුන් ද සහිත මෙම පෙරහර දින පහක් පුරා දිනෙන් දින අලංකාර වෙමින් පැවැත්වේ.

කප් සිටුවීමෙන් එකොළොස් වන දිනයෙහි **රන්දෝලි පෙරහර** ආරම්භ වේ. දින පහක් පුරා පැවැත්වෙන රන්දෝලි පෙරහරේ උත්කර්ෂවත් අවස්ථාව එළඹෙන්නේ එහි අවසන් රාත්‍රියේ ය. මෙම ඇසළ මහා පෙරහර ගමන් කරන පිළිවෙළ අනුව එය ප්‍රධාන කොටස් පහකින් සමන්විත ය.

1. දළදා මාලිගාවේ පෙරහර
2. නාථ දේවාලයේ පෙරහර
3. විෂ්ණු දේවාලයේ පෙරහර
4. කතරගම දේවාලයේ පෙරහර
5. පත්තිනි දේවාලයේ පෙරහර

අවසන් රන්දෝලි මහ පෙරහර වීදි සංචාරය කිරීමෙන් පසු සතර දේවාලයේ පෙරහර දිය කැපීම සඳහා ඓතිහාසික ගැටඹේ තොටට යයි. දළදා පෙරහර සධාතුක කරඬුවත් සමග අස්ගිරි මහා විහාරයීය ගෙඩිගේ රජමහ විහාරය වෙත ප්‍රවේශ වෙයි. මෙම විහාරය **ගමන් මාලිගය** යනුවෙන් ද හඳුන්වනු ලැබේ. මෙහි දී අස්ගිරි මහා නායක හිමි විසින් සධාතුක කරඬුව භාරගෙන පසු දා දහවල් පෙරහරෙන් දළදා මාලිගාවට වැඩම කරවන තුරු දළදා මාලිගාවේ දී සිදු කරන ආකාරයට ම සියලු පුද පූජාවන් පවත්වනු ලබයි. පසු දින දළදා කරඬුව මාලිගාවේ තැන්පත් කිරීමෙන් පසු ව දියවඩන නිලමේතුමා ප්‍රමුඛ සතර දේවාලවල බස්නායක නිලමේවරුන් රජු බැහැ දැකීම සඳහා යාම අනිවාර්ය ය. පුරාතන සිරිතට අනුව යමින් දැනට එම නිලධාරීහු මහනුවර රජ ගෙදර දී ජනාධිපතිතුමන් හමු වී මෙවර පෙරහර ඉතා උත්කර්ෂවත් අන්දමින් පැවැත්වූ බවත් ලබන වසරේ ද එලෙසින් ම පෙරහර පවත්වන බවත් සංදේශයක් මගින් ප්‍රකාශ කරති.

මෙසේ දළදා වහන්සේ හා සබැඳි ඓතිහාසික කතා පුවතක් ද පුද සිරිත් රැසක් ද පවත්නා බව මෙම පාඩමෙන් ඔබ වටහා ගත්තෙහි ය. තව ද මෙම දළදා වහන්සේගේ භාරකාරත්වය දරනුයේ මහනුවර මල්වතු - අස්ගිරි මහා විහාරයන්හි ශ්‍රීමත් මහානායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේලා දෙනම විසිනි. එම උභය විහාරවල තේවා භාර ස්වාමීන් වහන්සේලා වසරින් වසර මාරුවෙන් මාරුවට පුරාණ චාරිත්‍ර විධි නොයික්මවා අද දක්වාම එම කටයුතු ඉටු කරති. ඉහත කී පරිදි උභය විහාරවල ස්වාමීන් වහන්සේලා මාරුවීම සිදුවන්නේ වස්සාන සමයේ ආරම්භයත් සමගයි. එසේ ම දියවඩන නිලමේතුමා විසින් දළදා මාලිගාවේ ගිහි භාරකාරත්වය උසුලනු ලැබෙයි. වසර පහකට වරක් නව නිලමේවරයකු පත් කිරීම සිදු කෙරෙයි.

සාරාංශය

දළදා වහන්සේ බෞද්ධ මහ ජනයාගේ මහාර්ඝ පූජනීය වස්තුවකි. වර්තමානයේ මහනුවර ශ්‍රී දළදා මාලිගාව කේන්ද්‍ර කර ගෙන ඊට ආවේණික සාම්ප්‍රදායික පුද සිරිත්, චාරිත්‍ර හා උත්සව රැසක් සිදු කෙරෙයි. දුරාතීතයේ පටන් ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය උරුමය හා දළදා වහන්සේ අතර ද සුවිශේෂී සමීප සබඳතාවක් පැවතිණි. මෙම උතුම්, පූජනීය වස්තුව වැඩ සිටීම නිසා අප රටේ පූජනීයත්වය, ප්‍රෞඪත්වය හා ඓතිහාසිකත්වය සමස්ත ලෝකයා හමුවේ මැනවින් ප්‍රදර්ශනය වෙයි.

ක්‍රියාකාරකම

1. සතර දළදා වහන්සේ වැඩ සිටින ස්ථාන නම් කරන්න.
2. වම් දළදා වහන්සේ ලංකාවේ කලින් කල වැඩ සිටි ස්ථාන පෙන්වා දෙන්න.
3. දළදා පෙරහරේ ඔබ සිත් ගත් අවස්ථාවක් චිත්‍රයට නගන්න.

පැවරුම

ඔබ දළදා පූජාවකට සහභාගි වූයේ යැයි සිතා ඒ පිළිබඳ විස්තර කරමින් මිතුරකුට ලිපියක් ලියන්න.